

„Een uiterst diep gewortelde achterdocht”

Bij de rijksoverheid loopt nagenoeg alles mis. Zij is veel te omvangrijk geworden om nog alert te reageren. We vinden haar te kostbaar om te onderhouden dus we trachten te bezuinigen. We kunnen alle regels niet meer kennen, noch handhaven. Departementen zijn nagenoeg onafhankelijke burchten, de bewindslieden gedragen zich vaak als burchtgraaf en de Ministerraad vormt derhalve geen samenwerkend college. Deze en dergelijke kritiek uit men niet meer fluisterend in een stil hoekje. Neen, de regering zelf onderschrijft dit negatieve beeld niet alleen, zij doet allerlei symptomen van dezelfde ziekte – de mammoet-groei der overheid – naast elkaar en niet gecoördineerd onderzoeken. Dat is niet zo moeilijk.

Men neme drie intelligente bestuurlijke geneesheren met grote ervaring, afkomstig uit de drie grootste politieke religies, met een duidelijke no-nonsense aanpak, en je krijgt een rapport met diagnose en therapieën. Benoem je dan ook nog de Groningse Commissaris der Koningin tot voorzitter van zo'n commissie, dan kun je zeker zijn van een fraaie titel, een goed geschreven rapport en praktische aanbevelingen. Trouwens, ook de beide andere bestuurders staan garant voor goede waar: landdrosst Lammers en oud-VNO-voorzitter Van Veen.

Naast mij ligt het nieuwste: *Carnavalstocht der planprocedures*, in een buitengewoon fraaie omslag, sedert juni 1985 verkrijgbaar bij de Staatsuitgeverij, een (nog) niet geprivatiseerd overheidsbedrijf waar kennelijk niets mis gaat. Welk probleem pakten zij aan? Zeer veel regels, door de rijksoverheid geproduceerd, zijn niet gericht op de burger of de ondernemer, maar op andere overheden, geheel misplaatst steeds lagere overheden genoemd. De onstuimige ontwikkelingen in onze maatschappij konden niet in strakke regels worden gevangen, doch sturen, ja dat is natuurlijk hoogst noodzakelijk. Derhalve werd de planning bedacht. Vadertje Rijk zegt tegen de gemeenten: maak maar een plan, waarin je zelf aangeeft hoe die ontwikkelingen moeten worden geregeld, met welke samenhangen je rekening houdt en houd me op de hoogte. Het bekendste plan is het bestemmingsplan, om onze zeer schaarse ruimte een goede bestemming te

geven. Zo'n plan heeft ook nog werking voor de burgers, behoeft uitvoerige inspraak, en is bron van veel beroep. Maar er zijn vele andere plannen: een schoolwerkplan, een plan van nieuwe scholen, een landelijk beleidsplan en provinciaal plan van onderwijsvoorzieningen, maar ook een onderwijsvoorrangplan, een verkeerscirculatieplan, een provinciaal milieubeleidsplan, een waterhuishoudingsplan, een rampenplan. Er zijn dermate complexe planningsvoorschriften, dat de beschrijving reeds een kolom van een column zou vullen. Waarom nu dit eindrapport van de Adviescommissie Sanering Planprocedures? Omdat de oorspronkelijke bedoeling van plannen: het geven van beleidsruimte aan provincies en gemeenten, overwoerd is door een wildgroei van regels, waaraan de mede-overheden bij die plannen zich maar hebben te houden. Ook omdat plannen zijn voorgeschreven waar zij overbodig zijn, althans volgens deze commissie.

De grondoorzaak? Er heerst bij het rijk „een uiterst diep gewortelde achterdocht” jegens de plannenmakers (blz. 45). waardoor allerlei mogelijkheden tot het voeren van eigen beleid door detailistische planprocedures weer is weggenomen. Nu klinkt die „uiterst diepgewortelde achterdocht” onsympathieker dan ik het zou bedoelen. We stuiten namelijk op de normale achterdocht van sectorspecialisten jegens het democratisch gekozen bestuur van een overheid. Zij zijn terecht bevreesd dat de eigen sectorbelangen wel eens zouden kunnen worden afgewogen tegen andere belangen, iets waar de democratie voor is opgericht. Zo liep de commissie dan ook al direct aan tegen de bewindslieden van Binnenlandse Zaken zelf, die de commissie instelden. De commissie had grote moeite met het rampenplan in de wet en verzocht derhalve de procedure voor de Rampenwet op te schorten tot het advies zou zijn uitgebracht. Niets hoor. De sectorburchtgraaf van Binnenlandse Zaken, verantwoordelijk voor het kleine sectorbelang rampenbestrijding, won het althans voorlopig van de minister, verantwoordelijk voor een beter georganiseerde rijksdienst. Als dat al zo gaat bij een relatief eenvoudig probleem, gehuisvest bij de bewindspersoon met het grootste belang bij een serieuze sanering van planprocedures, welke hoop is er dan

dat de grootste, corporatieve burcht van Onderwijs of de sterke technische specialisten van Verkeer en Waterstaat dan wel de harde bouwvakkers bij Volkshuisvesting hun invloed prijs geven? Ik beveel lezing van het rapport van harte aan. U vindt verstandige aanbevelingen, geheel uitgewerkte voorstellen tot afschaffen of stroomlijnen van allerlei plannen, waardoor een verrassend vergezicht in sommige verziekte bestuurlijke verhoudingen wordt geboden. Bovendien staat nog boven elke bladzijde in één zin de strekking van het onderstaande. Bij voorbeeld: „Niet alle informatie is onontbeerlijk”, „permanente onrust veroorzaakt onmacht”, „nooit dweilen met de kraan open”, „minder is beter” en „te goed om goed te zijn”. De uitgevers van de succesagenda behoeven voor 1986 dus niet meer na te denken.

Zonder kritiek vaart niemand wel. Derhalve twee opmerkingen. De adviescommissie stelt dat voor het coördinatieprobleem op rijksniveau nog geen oplossing is gevonden en dat dit wordt afgeschoven naar provincie en gemeente (blz. 31/32). Dat vind ik om meer dan één reden onjuist. Het coördinatieprobleem is bij een buitengewoon grote complexe en sterk gespecialiseerde groep organisaties, die te zamen de rijksoverheid heten, feitelijk onmogelijk. Wat is coördineren eigenlijk? Samenhang brengen tussen met elkaar verband houdende problemen en oplossingen. Daartoe moet je die problemen en oplossingen tijdig kennen. Problemen zijn echter in kleine mootjes gehakt en aan verschillende specialisten ter oplossingen toegezonden. Zou je al tijdig de niet op elkander passende oplossingen kennen dan moet je samenhang brengen ten koste van de gekozen oplossingen. Dus ontvlucht een ieder de coördinatie. Bovendien, wil je samenhang in de financiering, in de klantenkring, in de wetgevingstechniek, in de procedures, of letten op de aard van het beleidsterrein? Kortom, coördinatie op rijksniveau kan niet. Dat is ook erg gelukkig. Want het zijn nu juist de gemeenten die bij uitstek die onsamenvangende oplossingen in een verband moeten brengen, gericht op de specifieke omstandigheden in de gegeven situatie. Daartoe behoeven zij slechts de nodige beleidsruimte. Als de adviezen sanering planprocedures gehoor vinden, komt er veel meer vrijheid tot lokaal besturen.

Een laatste opmerking: de commissie heeft alle schuld voor de bestuurlijke narigheden aan het rijk toegeschreven. Dat kan bijna niet waar zijn, maar het is bovendien niet bevorderlijk voor de bereidheid tot luisteren. Ook bij het rijk werken mensen.

Berg